

ETICA ȘI DEONTOLOGIA FARMACEUTICĂ – DISCIPLINĂ INDISPENSABILĂ ÎN INSTRUIREA FARMACISTULUI

Pharmaceutical ethics and deontology - an indispensable discipline in professional formation of pharmacist

Stela Aduji, Valentina Buliga, Vladimir Safta

Catedra de farmacie socială „Vasile Procopișin”,
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

Rezumat. Un rol important în formarea profesională a farmacistului îi revine aspectului moral și a părților lui componente – eticii și deontologiei farmaceutice. În articol se elucidează unele probleme farmaceutice de ordin etico-dentologic și se argumentează necesitatea fortificării pregătirii profesionale a farmacistului în acest domeniu. Se accentuează importanța științifico-practică a disciplinei „Etica și deontologia farmaceutică” și se punctează principiile procesului didactic în instruirea viitorilor farmaciști.

Cuvinte cheie: etică și deontologie farmaceutică, instruirea farmaciștilor.

Abstract. An important role in the pharmacist's professional formation is assigned to the moral aspect and its component parts - pharmaceutical ethics and deontology. The article shows some ethical-dentological pharmaceutical problems and argues the need to strengthen the pharmacist's professional formation in this field. It emphasizes the scientific-practical importance of the discipline „Pharmaceutical ethics and deontology” and points out the principles of the didactic process in formation of future pharmacists.

Keywords: pharmaceutical ethics and deontology, professional formation of pharmacists.

Introducere. Faptul că medicamentul și activitatea farmaceutică, sau chiar farmacia ca știință și practică – sunt părți componente inalienabile a domeniului de sănătate – astăzi este recunoscut și acceptat în întreaga lume. De cealaltă parte a acestui adevăr exista noțiunea de afacere în domeniul sănătății, inclusiv în cel farmaceutic. Cum să conviețuiască aceste două noțiuni aparent contradictorii – sănătatea și afacerea.

Răspunsul corect la această întrebare dificilă îl putem găsi apelând la noțiunile de etică și deontologie medicală și farmaceutică – discipline științifico-practice ce se ocupă de normele de conviețuire și de comportare dintre toți participanții la activitatea medicală și cea farmaceutică.

Definiții.

Etica farmaceutică este știința aplicativă ce studiază cultura etico-morală a farmacistului, normele de comportament și aspectele etico-psihologice ale relației dintre toți participanții la actul farmaceutic.

Deontologie farmaceutică – știința despre datoriile profesionale ale farmacistului și atitudinea lui față de ele.

Datorie – o valoare morală imperativă, care exprimă ceia ce ar trebui să facem și ce nu ar trebui să facem, adică – cerința de a face ceia ce se cuvine.

Bioetica farmaceutică – partea componentă a bioeticii care studiază problemele morale, de drept, sociale, ecologice, biologice și juridice, care apar în procesele de creare, cercetare clinică, fabricare, autorizare, distribuire și utilizare a medicamentelor, altor produse farmaceutice și parafarmaceutice, precum și a serviciilor de consultanță științifică, în scopul protecției sănătății omului, a calității vieții, a inviolabilității lui fizice și psihice, a demnității umane.

Principii.

Conform DEX [3], noțiunea de principiu reprezintă „*element fundamental, idee de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem, o normă de conduită, lege de bază a unei științe, arte etc.*”

Dintre principiile de bază ale eticii și deontologiei farmaceutice trebuie menționate – cel al autonomiei, principiul „a nu dăună”, a vrea și a face bine pentru om, principiul justeței [9]. Totodată, în literatura de specialitate se menționează principii etice fundamentale comune pentru toate profesiile [1]. Sinteza principiilor eticii și deontologiei profesionale speciale se reflectă în codurile profesiilor respective. În tabel sunt expuse principiile eticii farmaceutice, pentru analiză comparativă – comune pentru toate profesiile, iar pentru profesia de farmacist – principiile promovate de Codul deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului din Republica Moldova [6] și ca exemplu pentru comparație – principiile promovate de Codul deontologic al farmacistului din România [4].

Probleme actuale.

Conștientizând conținutul principiilor expuse mai sus, apare o întrebare actuală pentru întregul sistem farmaceutic al Republicii Moldova și nu numai – se poate oare astăzi vorbi despre rolul major, dacă nu determinant, al eticii și deontologiei profesionale a farmacistului în condițiile în care farmacia independentă (individuală) în care proprietar este farmacistul, se află pe cale de dispariție? În Uniunea Europeană este recunoscut faptul că „Farmacistul trebuie să fie proprietarul farmaciei, pentru a evita ca interese străine de sănătate publică să intervină în difuzarea medicamentelor” [2]. Trebuie recunoscut faptul că astăzi, farmacistul, în special cel ce activează la prima masă în farmacia comunitară, este limitat în posibilitățile de a manifesta, în volum deplin principiile eticii și deontologiei farmaceutice.

Dovadă a acestui fapt sunt rezultatele unui studiu realizat în farmaciile comunitare din Republica Moldova încă în 2015. Astfel, 11,2 % din farmaciști și 8,8% din laboranți-farmaciști au menționat faptul că în farmaciile în care ei activează se aplică principiul cointeresării materiale/morale pentru majorarea vânzărilor, 7,2 % din farmaciști și 11,7% din laboranți-farmaciști consideră că

Tabel. Principiile etice fundamentale în activitatea profesională

Comune pentru toate profesiile (M. Bulgaru, 2018)	Pentru profesia de farmacist	
	Promovate de Codul deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului din Republica Moldova	Promovate de Codul deontologic al farmacistului din România
<ul style="list-style-type: none"> • profesionalismul; • autonomia personală; • consimțământul informat; • confidențialitatea; • respectarea dreptului la proprietate; • colegialitatea; • dreptul la critică; • cultura vorbirii; 	<ul style="list-style-type: none"> • profesionalismul; • independență profesională • onestitatea; • integritate; • respectul și acceptarea; • responsabilitatea, bunăvoința și sollicitudinea; • încrederea; • confidențialitatea; • loialitatea; 	<ul style="list-style-type: none"> • respectul față de viață și de persoana umană; • primatul față de interesele pacientului și a sănătății publice; • respectarea drepturilor pacientului; • colaborarea; • informarea și educația sanitară a publicului; • calitatea, competența științifică, aptitudini practice, performanțe profesionale; • loialitatea și solidaritatea, ajutorul și asistența colegială; • cinstea și demnitatea profesională.

misiunea de bază a farmaciei comunitare este obținerea venitului din activitate, 7% din farmaciști și 14% laboranți-farmaciști acordă consultanță vizitatorilor farmaciei în scopul de a vinde „cât mai mult și cât mai scump”; în același context: 55% dintre farmaciști și 79% laboranți-farmaciști eliberează antibiotice fără prescripție medicală [7]. În același studiu a fost evidențiată cunoașterea de către farmaciști și laboranți-farmaciști a Codului deontologic al Farmaciștilor – cca 4% dintre farmaciști și 14% laboranți-farmaciști nu știu despre existența acestui Cod, iar cca 11% farmaciști și 22% laboranți-farmaciști știu că există dar nu l-au citit.

Faptele expuse mai sus, dar și rezultatele altor studii ce au ca subiect încălcările din sistemul farmaceutic, reclamațiile, procesele de judecată [5, 8], condiționează necesitatea fortificării instruirii farmaciștilor în domeniul eticii și deontologiei farmaceutice.

Educație.

Cunoașterea de către viitorii farmaciști a principiilor și normelor etico-morale și deontologice pentru aplicarea lor în practică, în special – în procesul de comunicare cu pacienții, medicii și colegii de breaslă, precum conștientizarea rolului farmacistului în societatea contemporană – sunt niște condiții incontestabile în educarea viitorului farmacist, care să slujească concetățenii, societatea și patria.

Până în anii 2019-2020, la facultatea de Farmacie a USMF Nicolae Testemițanu, instruirea specială a viitorilor farmaciști în domeniul eticii și deontologiei farmaceutice nu a avut loc. Instruirea/educația la acest capitol se realiza epizodic, în cadrul unor teme din cursurile Management și legislație farmaceutică, Farmacia socială, Antreprenariat în activitatea farmaceutică și altele. Începând cu anul de studii 2019-2020 în cadrul Catedrei de farmacie socială „Vasile Procopilin”, s-a aplicat un nou curs opțional – *Etica și deontologia farmaceutică (EDF)*, curricula cărui se realizează în semestrul VIII în volum de 17 ore de curs, 34 ore seminare și 9 ore lucrul individual (total 60 ore).

Fiind o știință, EDF are ca *obiect de studiu* totalitatea obligațiilor funcționale, a normelor morale și de drept care formează atitudinea farmacistului față de îndeplinirea/ respectarea lor. *Conținutul* EDF ca știință include astfel de categorii ca obligațiuni, datorie, responsabilitate, dar și conștiințiozitate, compasiune, simpatie, bunăvoință, sensibilitate etc. Cercetarea în domeniul EDF se realizează cu aplicarea *metodelor*: observația, chestionarea, interviuarea, sondajul, analiza-contact, comparația, analiza-content, etc.

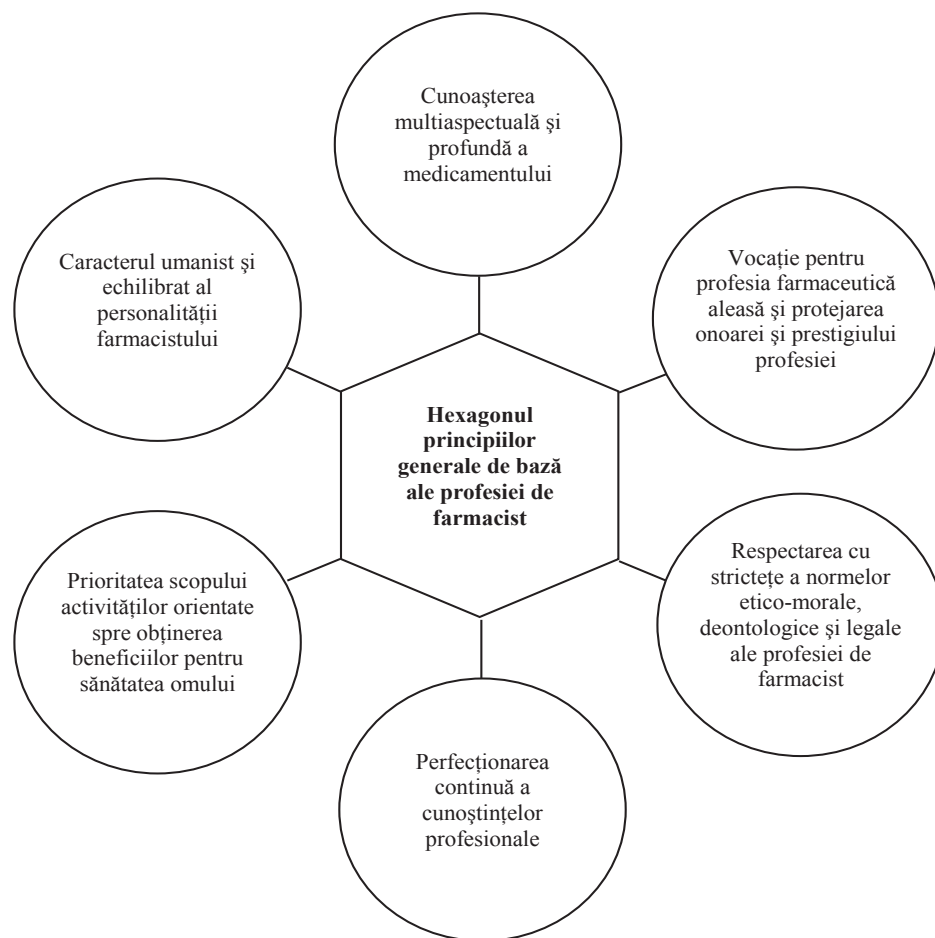
Importanța practică a EDF rezultă din:

- necesitatea prevenirii și soluționării situațiilor de conflict cu pacienții, personalul medical, rudele pacienților, membrii colectivului;
- necesitatea păstrării autorității medicului prescriptor în fața pacientului;
- responsabilitățile pe care le are farmacistul în atingerea scopului orientat spre obținerea beneficiilor pentru sănătatea omului;
- importanța respectării normelor de conduită în relațiile cu colegii, conducătorii/subalternii, societatea.

O deosebită importanță în procesul de instruire/educație a viitorului farmacist în domeniul eticii și deontologiei profesionale se acordă coordonării rezultatelor scontate cu principiile generale de instruire profesională a farmacistului, prezentate în figură.

Suplimentar la aceasta, fiind o disciplină academică relativ nouă, este necesar ca în procesul didactic destinat însușirii EDF, neapărat să se țină cont de următoarele pa-tru principii:

- ♦ principiul *problematizării*: stimularea tendinței de creștere intelectuală, crearea condițiilor de căutare independentă a deciziilor, instruirea studenților în domeniul formulării problemelor profesionale;
- ♦ principiul *personalizării*: însușirea capacității de a proiecta interacțiuni comunicaționale, manifestarea și acumularea propriei experiențe;
- ♦ principiul *dialogizării*: deschidere emoțională și credibilitate, schimb de informație, comunicare;

Figură. Principiile generale ale profesiei de farmacist

- ◆ principiul *individualizării*: orientare spre capacitățile și interesele specifice a fiecărui student, compararea succeselor cu realizările anterioare.

Încă un aspect important al disciplinei EDF este statutul ei curricular: obligatoriu opțional sau facultativ. Analiza Programelor de învățământ ale diverselor facultăți de farmacie din mai multe țări demonstrează faptul că de cele mai dese ori EDF este disciplină obligatorie, care se studiază pe parcursul unui semestru de studii la anul V. Diferă și denumirea acestei discipline: *Bioetică farmaceutică*, *Noțiuni de psihologie și deontologie farmaceutică*,

însă de cele mai dese ori – *Etică și deontologie farmaceutică*.

În rezultatul unui studiu-pilot realizat recent cu participarea cursanților aflați la cursurile de instruire continuă a farmaciștilor, s-a evidențiat necesitatea elaborării unui curs specializat de instruire postuniversitară continuă în domeniul eticii și deontologiei farmaceutice.

Concluzie.

Instruirea farmaciștilor în domeniul eticii și deontologiei farmaceutice este o problemă de actualitate majoră pentru sistemul de sănătate al Republicii Moldova

Bibliografie.

1. Bulgaru M. Etica profesională – o necesitate pentru activitatea de succes a specialistului. *Studia universitatis Moldaviae*, 2018, nr. 3(113), p. 193-202.
2. Carta Farmaciei Europene. Principiul 7. GFUE, 1989.
3. Dicționar explicat al limbii române/ definiție/ principiu. (<https://dexonline.ro>)
4. Dr. Conf. Jean. Suport de curs. Noțiuni de psihologie-deontologie. (https://www.academia.edu/31350159/Suport_curs_Notiuni_de_psihologie_deontologie_si_etica_farmaceutica)
5. Durbailova A., Safta. V., Lupu M. Repere teoretice și practice privind etica actului farmaceutic în Republica Moldova. *Revista farmaceutică a Moldovei*, 2014, nr. 3-4, p. 27.
6. Hotărârea Gvernului RM nr. 192 din 24.03.2017 cu privire la aprobarea Codului deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului.
7. Safta. V., Durbailova A., Zgîrcu E. Repere etico-deontologice ale actului farmaceutic contemporan. *Revista farmaceutică a Moldovei*, 2015, nr. 1-2, p. 8-17.
8. Сафта В. Н., Адаужи С.Б., Дурбайлова А.С., Шкиопу Т.А. Конфликтные ситуации в аптеках открытого типа. В: Социальная фармация в здравоохранении. Харків. 2015, (1),53-57. ISSN: 2413-6085.(<http://sphhcj.nuph.edu.ua/article/view/133/145>)
9. Церковский А.Л. Фармацевтическая этика. Курс лекций. Витебск, ВГМУ, 2007, 144 с.